

บทที่ 3

การเสนอข่าวเกษตรทางวิทยุโทรทัศน์

บทบาทและอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ในการส่งเสริมการเกษตรข้อมูลการเปิดรับสื่อมวลชนของเกษตรกร

ขวัญชัย สันคคีประภา ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ของเกษตรกรใน 4 หมู่บ้าน (หมู่ 1,2,3,4) ตำบลทุ่งกระพังโหม อ.กัวแพงแสน จ.นครปฐม ปรากฏว่า¹

1. การเปิดรับสื่อมวลชน (EXPOSURE TO MASS MEDIA) ประเภทต่าง ๆ นั้น ร้อยละ 100 เคยเปิดรับวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 94.87 เคยเปิดรับภาพยนตร์ หมายถึงชอบชมภาพยนตร์ ร้อยละ 51.28 เคยเปิดรับวิทยุโทรทัศน์ และร้อยละ 48.72 เปิดรับหนังสือพิมพ์ การที่เกษตรกรร้อยละ 48.72 ไม่เคยเปิดรับวิทยุโทรทัศน์เลยนั้น เนื่องจากสาเหตุที่ในกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นเกษตรกรที่ไม่มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ในครอบครองเลย และใน 4 หมู่บ้านดังกล่าวมีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เพียง 1 เครื่อง ที่ร้านค้าแพในหมู่ที่ 3

2. ความถี่ในการเปิดรับวิทยุโทรทัศน์นั้น เกษตรกรร้อยละ 11.11 ทอบว่าชมวิทยุโทรทัศน์เพียงสัปดาห์ละครั้ง ร้อยละ 10.26 ทอบว่าชมวิทยุโทรทัศน์เดือนละ 2-3 ครั้ง ร้อยละ 9.40 ทอบว่าชมวิทยุโทรทัศน์เดือนละครั้ง และร้อยละ 7.69 ทอบว่าชมวิทยุโทรทัศน์ 2-3 วันต่อเดือน

3. ประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์ที่เกษตรกรเปิดรับชม ร้อยละ 25.60 ทอบว่าชมรายการประเภทข่าว และอีกร้อยละ 25.60 ชมรายการประเภทบันเทิง (ภาพยนตร์ มวย ลิเก คนตรี) เป็นต้น

สุภัคฉวี สุนทรจัมปะกะ ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อรายการวิทยุการเกษตร โดยศึกษาเฉพาะเกษตรกร 2 หมู่บ้านใน

¹ ขวัญชัย สันคคีประภา , การศึกษารับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของเกษตรกรในหมู่บ้านวังน้ำเตียว วังไทร คลองตัน และหนองหัวช้าง ต.ทุ่งกระพังโหม อ.กัวแพงแสน จ.นครปฐม , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2520

จ. ขอนแก่น จากการศึกษาปรากฏว่า²

1. เกี่ยวกับเป็นเจ้าของ ร้อยละ 100 เป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 46.67 ซอหนังสือพิมพ์มาอ่าน ร้อยละ 16 ซอนิตยสารมาอ่าน และร้อยละ 0.67 (1คน) ครอบงำเป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์

2. เกี่ยวกับการเปิดรับวิทยุโทรทัศน์

(1) สถานที่เปิดรับ ร้อยละ 62.50 ไปชมรายการวิทยุโทรทัศน์ที่บ้านเพื่อนบ้าน เป็นอันดับแรก และไม่มีเกษตรกรผู้ใดตอบว่าจะเลือกชมที่ไหนเป็นแห่งที่สอง

(2) ความถี่ในการชมรายการ ร้อยละ 46.88 ตอบว่าชมไม่แน่นอน ร้อยละ 43.75 ตอบว่าชมสัปดาห์ละครั้ง ร้อยละ 6.25 ตอบว่าชมสัปดาห์ละ 2 ครั้ง และ ร้อยละ 3.12 ชมสัปดาห์ละ 3 ครั้ง

(3) ประเภทรายการที่เปิดรับ ในจำนวน 32 คนที่บอกว่าชมวิทยุโทรทัศน์นั้น ร้อยละ 56.25 ตอบว่าจะเลือกชมรายการกีฬาเป็นอันดับแรก ร้อยละ 9.37 จะเลือกชมรายการบันเทิงเป็นอันดับที่ 2 และร้อยละ 78.12 ไม่ตอบคำถามว่าจะเลือกชมรายการอะไร เป็นอันดับที่สอง

(4) เหตุผลในการเลือกเปิดรับ ร้อยละ 72.22 ชมวิทยุโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง ร้อยละ 8.33 ตอบว่าเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และร้อยละ 2.78 ตอบว่าเพื่อให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์

(5) แหล่งข่าวสารการเกษตร ไม่มีเกษตรกรผู้ใดตอบว่าเลือกวิทยุโทรทัศน์ เป็นแหล่งข่าวสารการเกษตรเป็นอันดับแรก แต่ร้อยละ 3.33 ตอบว่าเลือกวิทยุโทรทัศน์ เป็นแหล่งข่าวสารการเกษตรเป็นอันดับที่ 2

กัศยารัตน์ อัฐรัตน์ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อสื่อมวลชน ในหมู่ 3 ต.คอนนาเกลือ อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่ คือร้อยละ

² สุภัทวดี สุนทรจัมปะกะ , การศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อรายการวิทยุการเกษตร , อ้างถึงใน "การใช้สื่อทางไกลทางงานส่งเสริมการเกษตร" , มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , พ.ศ. 2526 , หน้า 318

72.09 ทำนาเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 12.79 ทำไร่อ้อย ร้อยละ 3.49 และร้อยละ 1.16 มีอาชีพค้าขาย และเป็นหมอประจำตำบลตามลำดับ เกี่ยวกับการแพร่กระจายของสื่อมวลชน นั้น ศึกษาพบว่า³

1. การเป็นเจ้าของในบรรดาสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภทนั้น ร้อยละ 93.02 มีเครื่องรับวิทยุในครัวเรือนของตน ร้อยละ 10.47 มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ในครัวเรือน ร้อยละ 70.93 เคยอ่านหนังสือพิมพ์ และในบรรดาผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์นั้น ร้อยละ 34.89 ซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านที่บ้าน เมื่อมีโอกาสเดินทางไปซื้อของในอำเภอ

2. ประเภทรายการวิทยุโทรทัศน์ที่เกษตรกรติดตาม รายการที่เกษตรกรตอบว่า มีความนิยมเป็นอันดับแรกนั้น ร้อยละ 36.05 ตอบว่ารายการบันเทิง ร้อยละ 19.76 ตอบว่า รายการข่าว ส่วนรายการที่เกษตรกรตอบว่ามีความนิยมเป็นอันดับ 2 นั้น ร้อยละ 19.76 ตอบว่ารายการบันเทิง ร้อยละ 8.14 ตอบว่ารายการความรู้ทางการเกษตร และร้อยละ 5.81 ตอบว่ารายการข่าว

3. สถานที่ที่เกษตรกรนิยมเปิดรับรายการวิทยุโทรทัศน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ คือร้อยละ 11.63 ชอบดูรายการวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 ร้อยละ 10.47 ชอบดูรายการช่อง 3 เป็นอันดับแรก และมีเกษตรกรที่ไม่ทราบว่าตนดูรายการ โทรทัศน์ช่อง ไหนเพราะไปอาศัยอยู่กับเพื่อนบ้านถึงร้อยละ 37.50 ส่วนอันดับที่ 2 เกษตรกรชอบดูรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ร้อยละ 10.47 และร้อยละ 9.3 ชอบดูช่อง 5 ส่วนอันดับที่ 3 ชอบดูสถานีโทรทัศน์ช่อง 9

4 รายการเกษตร ในบรรดาผู้ดูรายการวิทยุโทรทัศน์ 48 คน จาก 86 คน เกษตรกรร้อยละ 30.23 ไม่เคยติดตามรายการเกษตรทางวิทยุโทรทัศน์เลย ร้อยละ 11.63 ติดตามรายการเกษตรเป็นประจำ ร้อยละ 8.14 ติดตามรายการเกษตรนาน ๆ ครั้ง และร้อยละ 5.81 ติดตามรายการเกษตรบ่อย ๆ

5. เวลาในการรับชมวิทยุโทรทัศน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ชอบดูโทรทัศน์ในภาคค่ำ ระหว่างเวลา 19.00-21.00 น.

³ กัลยารัตน์ อีรุตัน , การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อสื่อมวลชนใน
หมู่ 3 ต.คองนาเกลือ อ.อุทอง จ.สุพรรณบุรี , สารนิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ , พ.ศ. 2522 อ้างถึงใน มสช. , อ้างแล้ว หน้า 318-319

6. ระยะเวลาการรับชมวิทยุโทรทัศน์ เกษตรกรร้อยละ 19.77 รับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ติดต่อกันประมาณ 1-2 ชั่วโมง เฉลี่ยแล้วเกษตรกรดูวิทยุโทรทัศน์ประมาณ 1.86 ชั่วโมงต่อวัน

7. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ทางการเกษตรไปใช้พัฒนาปรับปรุงอาชีพเกษตรกรร้อยละ 22.09 ทอมว่า ความรู้ที่ได้รับนั้นไม่สามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงอาชีพได้ มีเพียงร้อยละ 3.49 ทอมว่าสามารถนำความรู้ไปปรับปรุงอาชีพได้ สาเหตุที่ทอมว่าไม่สามารถนำความรู้ไปปรับปรุงอาชีพได้ ร้อยละ 10.47 ทอมว่าเพราะไม่เหมาะสมกับสภาพหมู่บ้าน ร้อยละ 5.81 ทอมว่าไม่ตรงกับอาชีพ ร้อยละ 3.49 ทอมว่าไม่มีเวลา และร้อยละ 1.16 เท่ากันทอมว่าไม่เข้าใจรายละเอียดและลงทุนสูง ส่วนความรู้ที่เคยนำมาปฏิบัติ ร้อยละ 2.23 ทอมว่าเคยนำความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยมาปฏิบัติ ร้อยละ 1.16 นำความรู้คำแนะนำปราบศัตรูพื้อมาปฏิบัติ

8. ปัญหาในการติดตามรายการจากโทรทัศน์ เกษตรกรที่ทอมว่าไม่มีปัญหาในการติดตามรายการเกษตรจากโทรทัศน์มีเพียงร้อยละ 8.14 เท่านั้น ส่วนเกษตรกรที่มีปัญหาจากการติดตามรายการเกษตรจากโทรทัศน์มีจำนวนร้อยละ 17.44 และในจำนวนร้อยละ 12.79 มีความเห็นว่าความรู้ทางการเกษตรที่ได้รับนั้นไม่เหมาะสมกับสภาพหมู่บ้าน ทำให้ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ร้อยละ 5.81 ไม่มีวิทยุโทรทัศน์เป็นของตัวเอง จึงไม่ค่อยได้ติดตามรายการเกษตรมากนัก ร้อยละ 2.33 ไม่มีเวลาดูรายการเกษตรในทางบ้านนี้มากนัก และร้อยละ 1.16 ไม่เข้าใจรายการเกษตรที่ผู้จัดอธิบาย จึงไม่สามารถนำความรู้ทางการเกษตรไปพัฒนาอาชีพได้

จากการศึกษาของชัชชัย สันคคิประภา อาจสรุปในเรื่องการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเกษตรกรในปี 2522 ว่า

1. เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งไม่เคยเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์เลย

2. ในเรื่องความถี่ในการเปิดรับโทรทัศน์นั้น ไม่พบว่ามีการเปิดรับโทรทัศน์ทุกวัน และเกษตรกรที่เปิดรับโทรทัศน์มากที่สุดมีความถี่ในการเปิดรับสัปดาห์ละครั้ง

3. ประเภทของรายการโทรทัศน์ที่เกษตรกรเปิดรับเท่ากันคือ รายการข่าวและรายการประเภทบันเทิงต่าง ๆ

จากการศึกษาของสุภักดิ์ สุนทรจัมปะ อาจสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. มีเกษตรกรเป็นเจ้าของเครื่องรับเพียงร้อยละ 0.67 (1 คน)
2. ในการเปิดรับโทรทัศน์นั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกไปชมรายการโทรทัศน์ที่บ้านเพื่อนบ้าน และความถี่ในการเปิดรับเครื่องรับนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ตอบว่าไม่แน่นอน แต่มีสูงถึงร้อยละ 43.75 โดยชมรายการโทรทัศน์สัปดาห์ละครั้ง สำหรับรายการที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกเปิดรับชมอันดับแรกคือรายการกีฬา ซึ่งในงานวิจัยของวิชชัย สันคิประภา รวมรายการกีฬาไว้ในประเภทรายการบันเทิง สำหรับเหตุผลในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการความบันเทิง สำหรับเรื่องการใช้สื่อโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารทางการเกษตร ไม่มีเกษตรกรผู้ใดตอบว่าเลือกโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารอันดับแรก แต่มีผู้ตอบร้อยละ 3.33 เลือกโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารทางการเกษตรเป็นอันดับสอง

จากการศึกษาของกัลยารัตน์ อรุณรัตน์ ในเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อสื่อมวลชน อาจสรุปได้ว่า

มีเกษตรกรเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 10.47 โดยคิดเป็นอันดับที่ 3 รองจากสื่อวิทยุและหนังสือพิมพ์ ประเภทรายการที่เกษตรกรนิยมเป็นอันดับหนึ่งคือรายการบันเทิง และมีเกษตรกรร้อยละ 8.14 ครอบิ่่นิยมรายการความรู้ทางการเกษตรเป็นอันดับสอง และมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งเปิดรับสื่อโทรทัศน์โดยไม่เคยดูรายการทางการเกษตรเลย สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ทางการเกษตรไปใช้พัฒนาปรับปรุงอาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าไม่สามารถนำความรู้ไปปรับปรุงพัฒนาอาชีพได้ เหตุผลส่วนใหญ่คือไม่เหมาะสมกับสภาพหมู่บ้าน และไม่ตรงกับอาชีพ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการศึกษารายการเกษตรทางโทรทัศน์ ส่วนใหญ่ตอบว่าปัญหาคือความรู้ทางการเกษตรที่นำเสนอั้นไม่เหมาะสมกับสภาพหมู่บ้าน และเหตุผลรองลงมาคือเกษตรกรไม่มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นของตัวเอง

ข้อสรุปจากผลงานวิจัยเหล่านี้ หากจะวิเคราะห์ถึงบทบาทของสื่อวิทยุโทรทัศน์ อาจกล่าวได้ว่าบทบาทและอิทธิพลของสื่อวิทยุโทรทัศน์ต้องานส่งเสริมการเกษตรที่แท้จริงนั้น

ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่น ๆ ซึ่งอาจสรุปจากข้อมูลข้างต้นได้ว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ

1. เกษตรกรที่เป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์มีน้อยมาก แม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะเคยชมรายการโทรทัศน์ แต่ก็มีจำนวนน้อยมากที่ติดตามรายการโทรทัศน์เป็นประจำ

2. ประเภทรายการที่เปิดรับ เกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือกชมรายการบันเทิงเป็นอันดับแรก และส่วนใหญ่ไม่เคยติดตามรายการเกษตรทางโทรทัศน์เลย ในจำนวนนี้มีเกษตรกรเพียงบางรายที่เลือกโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารทางการเกษตร ประกอบกับรายการเกี่ยวกับการเกษตรทางโทรทัศน์ยังมีน้อย และเนื้อหารายการดังกล่าวยังไม่สามารถสนองความต้องการของเกษตรกรได้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่าสถานีโทรทัศน์มีจำนวนจำกัด การจัดรายการไม่สามารถสนองความต้องการของผู้ชมที่มีจำนวนมากได้ และเวลาที่ออกอากาศรายการเกษตรก็มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับเวลาการกระจายเสียงทั้งหมดของสถานี

อย่างไรก็ตาม หากในอนาคตเกษตรกรสามารถเป็นเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์ได้มากขึ้น โดยอาจได้รับความช่วยเหลือให้มีโทรทัศน์ในรูปของสมาคมหรือกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ หรือเกษตรกรอาจจัดหาเครื่องรับได้เอง และหากสื่อมวลชนมีการเสนอข่าวสารทางการเกษตรในปริมาณมากขึ้น และมีเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น เชื่อว่าสื่อโทรทัศน์จะต้องมีบทบาทต่อการส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับโทรทัศน์ วัลภา อยู่ทอง ได้ทำการสำรวจทัศนคติของเกษตรกรในจ.ลำปางและสกลนคร เมื่อปี 2525 ผลปรากฏว่าสาเหตุที่เกษตรกรรับรายการโทรทัศน์เป็นเพราะว่า รายการโทรทัศน์นั้นน่าสนใจและสามารถนำไปใช้ได้ผล สามารถเพิ่มพูนความรู้ได้⁴ การศึกษานี้อาจแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเกษตรกรในอนาคตจะมีมากขึ้น และโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างมาก

⁴ วัลภา อยู่ทอง , การยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรรายได้น้อยของ จ.ลำปาง และสกลนคร เน้นหนักที่คอกที่เป็นวิทย์และสิ่งพิมพ์ , วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2522 , อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , อ้างแล้ว หน้า 321

คุณสมบัติของสื่อโทรทัศน์

ในบรรดาสื่อที่ช่วยเรียนทางไกล เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นต้นนั้น วิทยุโทรทัศน์มีแนวโน้มที่จะนำมาใช้ในการศึกษาให้ความรู้มากขึ้นทุกปี ทั้งนี้ เป็นเพราะวิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติประจำตัวที่ได้เปรียบกว่าสื่ออื่น ๆ ดังนี้คือ ⁵

1. วิทยุโทรทัศน์ให้ทั้งภาพและเสียงพร้อม ๆ กัน และเป็นการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติทำให้เห็นจริงเห็นจัง จึงสามารถชักจูงผู้รับให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และคล้อยตามได้ง่ายกว่าสื่อชนิดอื่น

2. วิทยุโทรทัศน์เสนอข่าวได้รวดเร็วกว่าสื่อสิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ ถึงแม้ว่าจะล่าช้ากว่าวิทยุกระจายเสียงเล็กน้อย แต่ในขณะเดียวกัน ข่าวที่น่าเสนอนั้นมีความกระฉับกระฉ่างกว่า เพราะมีภาพทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ดี และหากเป็นวิทยุโทรทัศน์สี ก็ทำให้เห็นสีสันทันเป็นธรรมชาติเหมือนของจริง

3. วิทยุโทรทัศน์สามารถเสนอข้อมูลได้หลายวิธีการ เช่น การบรรยาย การใช้ภาพ การฉายภาพยนตร์ และเทปบันทึกภาพ ทำให้ผู้รับสามารถเปลี่ยนบรรยากาศได้หลาย ๆ แบบประกอบกัน

4. วิทยุโทรทัศน์สามารถทำให้ผู้รับได้มองเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในโลกได้ทันทีทั้งที่โดยการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ช่วยในการถ่ายทอดผ่านดาวเทียม

5. วิทยุโทรทัศน์ใช้ได้กับชุมชนทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ และสามารถถ่ายทอดไปได้ระยะทางไกล ๆ ง่าย

6. วิทยุโทรทัศน์ช่วยลดภาระของผู้ช่วยให้ข่าวสาร คือแทนที่ผู้ให้ข่าวสารจะต้องไปเผยแพร่ความรู้ข่าวสารหลาย ๆ แห่งก็บรรยายออกทางวิทยุโทรทัศน์ครั้งเดียว สามารถชมได้ทั่วถึงกันหมด

จากคุณสมบัติพิเศษเหล่านี้ จึงเป็นเหตุผลที่ดีสำหรับคำตอบที่ว่า เหตุใดสื่อโทรทัศน์จึงน่าจะมีบทบาทในการเสนอข่าวสารทางการเกษตรมาก

⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , อ้างแล้ว หน้า 304

รายการโทรทัศน์เพื่อการเกษตร

เป็นที่ยอมรับกันว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการส่งสารทุกอย่าง รวมทั้งข่าวสารทางการเกษตร เป็นที่ทราบว่าสื่อโทรทัศน์มีผลกับผู้รับสารมากที่สุดเพราะสามารถได้ยินเสียงและเห็นภาพพร้อม ๆ กันไปอย่างสอดคล้อง แม้จะมีข้อจำกัดในการเผยแพร่ เครื่องรับมีราคาแพง และต้องใช้กระแสไฟฟ้า แต่ในปัจจุบัน ข้อจำกัดที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเกษตรมากที่สุดคือ บริการของสื่อวิทยุโทรทัศน์ยังไม่สามารถเผยแพร่ออกไปได้ทั่วถึง และเนื้อหาของสารขาดความสมบูรณ์ ไม่ค่อยตรงกับความต้องการของเกษตรกร

ลักษณะของรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมการเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบดังนี้คือ

1. จัดทำเป็นรายการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และมักเป็นความรู้เกี่ยวกับการเกษตรทั่วไป โดยสถานีจัดไว้เป็นบริการประจำหรือเป็นรายการเฉพาะคราว ในกรณีที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร เช่น รายการในรูปแบบสารคดีต่าง ๆ เป็นต้น

2. จัดทำเป็นข่าวเกษตรร่วมกับข่าวทั่วไปในเรื่องที่เกษตรกรควรได้ทราบ หรือเป็นการติดตามเหตุการณ์ในท้องที่ที่สำคัญ ๆ ในลักษณะรายงานเหตุการณ์เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสทราบทั่วถึงกัน

3. จัดเป็นรายการสาขิต เนื่องจากผู้รับสารสามารถได้ยินทั้งเสียงและเห็นภาพ การสาขิตเปิดวิธีนำความรู้และส่งเสริมความเข้าใจให้กับเกษตรกรได้ที่ดีที่สุด เช่น สาขิตการขยายพันธุ์พืชด้วยการตอนกิ่ง ทาบกิ่ง เป็นต้น

4. รายการข่าวเกษตรในรูปแบบรายการข่าวพิเศษ ถือเป็นรายการในรูปแบบสารคดีเชิงข่าว กล่าวคือนอกจากจะเป็นการโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบันแล้ว ยังมีกระบวนการจัดทำที่เนื้อหาและการถ่ายทำซึ่งต้องการความละเอียดมากกว่า รายการเกษตรรูปแบบนี้ในปัจจุบันเสนอในช่วงเวลาการเสนอข่าว

นอกจากนี้ยังมีรายการเบ็ดเตล็ด เช่น ประกาศเฉพาะกิจกรรมหรือการรณรงค์เพื่อการใดหนึ่ง และภาพข่าวส่งเสริมการเกษตรสั้น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อาจสรุปลักษณะรายการเหล่านี้ออกเป็นรูปแบบกว้าง ๆ ได้ดังนี้

1. รายการสารคดี คือรายการที่ให้ความรู้ทางการเกษตรที่นอกจากเพื่อเสนอข้อเท็จจริงแล้ว ยังมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอเพื่อความบันเทิงแก่ผู้ดูด้วย รายการเกษตรในรูปแบบนี้มักเสนอเป็นเรื่องราวหนึ่งโดยครวบวงจร เช่น เรื่องบำรุงรักษามะม่วง ก็จะเริ่มนำเสนอตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์มะม่วงจนถึงการเก็บผลผลิตออกสู่ตลาด เป็นต้น

2. รายการสารคดีเชิงข่าว มีลักษณะคล้ายรายการสารคดี แต่มักจะนำเสนอเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งเท่านั้น

3. รายการข่าว มีลักษณะเหมือนการรายงานข่าว มักเป็นการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ที่เพิ่งเกิดขึ้นในวงการเกษตร เพื่อแจ้งให้ประชาชนทั่วไปรับทราบ เช่น การประมงเครื่องเคลือบผิวส้ม เป็นต้น

4. รายการอภิปราย สนทนา มักเป็นการสนทนาระหว่างเจ้าหน้าที่ของทางราชการเพื่อแจ้งข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยละเอียดต่อเกษตรกร รายการลักษณะนี้อาจเป็นรายการประกอบรายการข่าวทั่วไป เพื่อขยายรายละเอียดของเนื้อหาข่าวนั้น ๆ เช่น การอภิปรายวิธีป้องกันรักษาโรคระบาดของพืชที่กำลังระบาดอยู่ในขณะนั้น เป็นต้น

เหล่านี้ คือรูปแบบของรายการเกษตรอย่างกว้าง ๆ ซึ่งผู้ผลิตรายการจะเลือกใช้ลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่ต้องการจะนำเสนอ ส่วนรายการใดจะประสบความสำเร็จแค่ไหนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระว่าจะเป็นประโยชน์มากเพียงใด และมีวิธีนำเสนอที่น่าสนใจหรือไม่

การเสนอข่าวเกษตร

ดังได้กล่าวถึงรูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อการเกษตรข้างต้นแล้ว สำหรับข่าวเกษตรอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. ข่าวเกษตรในลักษณะข่าวทั่วไป
2. ข่าวเกษตรในรูปแบบ "ข่าวพิเศษ" หรือสารคดีเชิงข่าว

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปลักษณะโดยรวมของข่าวเกษตรทั้ง 2 รูปแบบนี้ได้ว่า คือการรายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวความเคลื่อนไหวทางการเกษตรที่เกิดขึ้นจริงในช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการรายงานข่าวนั้น ส่วนลักษณะที่แตกต่างนั้น มักเป็นที่รูปแบบการนำเสนอความละเอียดของเนื้อหา และการถ่ายภาพซึ่งที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งรายการเกษตรที่เป็นสารคดี

เชิงข่าวแต่ละรายการนั้น ก็มีรูปแบบและเนื้อหาในการนำเสนอแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้วิเคราะห์รายการ

สำหรับเนื้อหาและขอบเขตในการเสนอข่าวเกษตร มีลักษณะดังต่อไปนี้

- รายงานอากาศ เพราะการเพาะปลูกพืชพันธุ์ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ
- รายงานเกี่ยวกับตลาด ได้แก่ ราคาสินค้าเกษตรกรรมในตลาดเกษตรวันนั้น
- ความเคลื่อนไหวในวงการรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อจนถึงเกษตรกรรม รวมถึงความเคลื่อนไหวขององค์กรการเกษตรต่าง ๆ

- กิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรในชุมนุมชนหรือภูมิภาคนั้น ๆ
- ข่าวความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการเกษตร การแนะนำวิธีการการกลุ่กรรม การใช้เครื่องมือทางการเกษตรและปุ๋ยเพื่อช่วยให้เกษตรกรทำการเกษตรได้ดียิ่งขึ้น

- ข่าวความเคลื่อนไหวของบรรดาเกษตรกร ตลอดจนนิทรรศการและการสาธิตทางเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อเกษตรกรจนถึงเป็นข่าวเกษตรด้วย เช่น ข่าวการสร้างถนน รวมทั้งเรื่องราวหรือข่าวที่มีความสำคัญคือสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกร เช่น การเก็บรักษา การถนอมอาหาร เป็นต้น⁶

การเสนอข่าวเกษตรของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร

ในปัจจุบัน กรุงเทพมหานครมีสถานีวิทยุโทรทัศน์รวมกัน 5 สถานี คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อสมท. , สถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 5 (ททบ.5) , สถานีโทรทัศน์สีช่อง 7 , สถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อสมท. และสถานีโทรทัศน์สีช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

การเสนอข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์ของแต่ละสถานีนั้น บรรณาธิการข่าวและหัวหน้าฝ่ายข่าวของแต่ละสถานีจะเป็นผู้ทำหน้าที่คัดเลือกและจัดลำดับข่าวตามความสำคัญ โดยยึดหลัก

⁶ กราแก้ว สักดิ์ พลอด , เกษม ศิริสัมพันธ์ ถอดความ , คู่มือการเสนอข่าววิทยุและโทรทัศน์ , หน้า 215

การบริหารงาน นโยบาย และวัตถุประสงค์ของแต่ละสถานี รวมถึงกฎระเบียบการบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์⁷

สำหรับข่าวเกษตรนั้น สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อสมท. สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ได้จัดรวมไว้กับข่าวทั่วไป โดยลำดับไว้ในช่วงข่าวเศรษฐกิจ โดยมีรูปแบบเหมือนการรายงานข่าวทั่วไป เนื้อหาเป็นลักษณะของการรายงานเหตุการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกับเกษตรกร และการรายงานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสรับทราบ

สำหรับสถานีโทรทัศน์สีช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อสมท. นั้น ได้แยกรายการข่าวเกษตรออกจากรายการข่าวทั่วไป โดยทำเป็นรายการข่าวที่เรียกว่า ข่าวพิเศษ⁸ แต่ก็มีรูปแบบการนำเสนอที่ไม่เหมือนกัน

ข่าวเกษตรของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7⁹

จากกล่าวถึงบทบาทหนึ่งของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ว่าเป็นผู้ริเริ่มการทำข่าวเกษตรในรูปแบบข่าวพิเศษ โดยออกอากาศทุกวันในเวลาประมาณ 19.50 นาฬิกา ลักษณะรายการเป็นสารคดีเชิงข่าว แต่ละเรื่องมีความสั้นยาวไม่จำกัด หากเนื้อหามีความยาวมาก จะนำเสนอเป็นตอนๆ ต่อเนื่องกัน โดยตอนหนึ่งมีความยาวประมาณ 3 นาที สำหรับเนื้อหาอาจสรุปได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรายงานอากาศ การรายงานเกี่ยวกับตลาด ความเคลื่อนไหวในวงการรัฐบาล ซึ่งอาจมีผลกระทบถึงเกษตรกร รวมถึงกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรในชุมชนและภูมิภาคต่าง ๆ ข่าวความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค การเกษตร และข่าวความเคลื่อนไหวของบรรดาเกษตรกร ตลอดจนนิทรรศการการสาธิตทางการเกษตรต่าง ๆ สำหรับรูปแบบการเสนอข่าวนั้น เป็นการบรรยายประกอบภาพ โดย

⁷ อรุณ เลิศจรรยารักษ์ , อ้างแล้ว หน้า 32

⁸ กวางทิพย์ วรพันธุ์ , การเสนอข่าวพิเศษประเภทต่าง ๆ , เอกสารประกอบการบรรยายวิชาข่าววิทยุและโทรทัศน์ : คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , หน้า 7

⁹ นกกล เมฆาชนิศจรรย , การจัดทำข่าวเกษตรของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 , สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2530

มีการนำทอล์กโชว์เข้ามาประกอบด้วย

จนถึงปัจจุบัน แม่วิทยุโทรทัศน์จะยังมีบทบาทและอิทธิพลในการเสนอข่าวสารทาง การเกษตรไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อชนิดอื่น ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ เนื่องด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่หากผู้บริหาร โทรทัศน์สามารถ เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น โทรทัศน์ก็คงเป็นสื่อที่เผยแพร่ความรู้ ทางการเกษตรแก่เกษตรกรอย่างทรงประสิทธิภาพยิ่ง เนื่องจากคุณลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของ สื่อวิทยุโทรทัศน์นั่นเอง

ชำนาญ หอสมุด